

صفرهایی برای حذف شدن

مبادلات، نگهداری ساده‌تر حساب‌ها، ارقام و ترازنامه‌ها، اشغال فضای کمتر آمار و اطلاعات مالی در حافظه و هارد رایانه‌ها، نقل و انتقال سهل‌تر پول، کاهش آثار روانی تورم و نیز صرفه‌جویی در وقت برای شمارش حجم زیاد اسکناس‌ها را دلایل موافقت خود اعلام کرده‌اند. هم‌چنین کارشناسان موافق به تجربه موفق کشور ترکیه در سال ۲۰۰۵ در حذف ۶ صفر از پول ملی این کشور، اشاره دارند.

براساس گزارش بانک مرکزی سرانه اسکناس در ایران ۱۱۰ برگ است در حالی که در کشورهای اروپایی ۱۰ تا ۱۲ و در تعدادی از کشورهای منطقه ۱۵ تا ۲۰ برگ می‌باشد.

از سوی دیگر کارشناسان موافق معتقدند این حجم از اسکناس موجب از دست رفتن فرصت‌های ارزشمند مردم در داد و ستد پول و هزینه‌های مادی اضافی برای بانک‌ها از جمله بانک مرکزی و مردم شده است. صف‌های طولانی بانک‌ها و معطلی ناشی از آن، نصب دستگاه‌های شمارشگر در بانک‌ها، تعداد زیاد خودپردازها و صف‌های مقابل آنها فرسودگی شدید و سریع اسکناس، هزینه چاپ و محو اسکناس و مواردی از این دست به دلیل حجم اسکناس موجود در بازار است. طی سه دهه‌ی اخیر در اثر تورم، ارزش پول ملی ایران به شدت کاهش یافته به گونه‌ای که واحد پول ایران هیچ معرفی ندارد و یکصد ریالی نیز در معاملات قابل استفاده و توجه نیست. این مساله موجب شده است که مردم در مقایسه با پول سایر کشورها در سفرها و مبادلات خارجی، احساس خود کم‌بینی می‌کنند. حذف صفرهای پول ملی ۷ مزیت عمده به دنبال دارد که مشتمل بر کاهش حجم اسکناس، سادگی در مبادلات، نگهداری ساده‌تر حساب‌ها، ارقام و ترازنامه‌ها، اشغال فضای کمتر آمار و نقل و انتقال سهل‌تر پول، کاهش آثار روانی تورم و نیز صرفه‌جویی در وقت برای شمارش حجم زیاد اسکناس‌ها است.

فرآیند حذف ۳ صفر از پول ملی ایران کمی زمان‌بر و هزینه‌بر است ولی در نهایت به نفع اقتصاد کشور خواهد بود. وی هشدار داد که هم‌زمان با حذف صفرها باید به همان نسبت قیمت‌ها نیز کاهش یابد تا به بروز برخی مشکلات در این خصوص منجر نشود. از دیگر دلایل موافقت با این طرح کاستن از هزینه‌های چاپ اسکناس می‌باشد. هزینه چاپ اسکناس در کشور الان به ۶۰ میلیارد تومان رسیده است.

حذف صفر از پول ملی سبب

آبتین محقق

در حالی که هم‌چنان اقتصاد کشور به دلیل حجم زیاد نقدینگی، دچار تورمی روزافزون گردیده، طرح حذف سه صفر از پول ملی برای کاهش تورم پیشنهاد شده است و این روزها کارشناسان متعدد اقتصادی به ارزیابی این طرح پرداخته‌اند. بررسی این طرح و دانستن نظرات موافق و مخالف این طرح می‌تواند ما را با جنبه‌های مختلف آن آشنا سازد.

تاریخچه‌ای از طرح

اصلاح رقوم پولی یا حذف چند صفر از واحد پولی کشور از سال ۷۲ تاکنون در بانک مرکزی مطرح بوده ولی هیچ‌گاه به سرانجام نرسیده؛ طرحی که چندی پیش نیز رو در روی طهماسب مظاهری، رییس کل جدید بانک مرکزی قرار گرفته بود و هم‌اکنون به صورت جدی‌تری در حال پیگیری توسط دولت است.

هنگامی که طهماسب مظاهری در سال‌های ۷۲ و ۷۳ در بانک مرکزی بود، این موضوع در دستور کار اداره بررسی‌های اقتصادی بانک مرکزی قرار گرفت اما برخی مسوولان بعدی با این اقدام موافق نبودند و بررسی‌ها در این باره متوقف شد.

این موضوع از آن زمان تاکنون چند بار در دستور کار اداره بررسی‌های بانک مرکزی قرار گرفته به طوری که در سال‌های اخیر به منظور عرضه خدمات مطلوب‌تر و تسهیل در مراودات تجاری، این موضوع بار دیگر در دستور کار اداره بررسی‌های بانک مرکزی قرار گرفت و گزارش مبسوطی نیز در این باره تهیه شده است.

گزارش مبسوط بانک مرکزی و بررسی‌های کارشناسی به این نتیجه منجر شد که مزایای آن بیش از معایب آن است و می‌توان پیامدهای منفی آن را با اجرای تدابیری به حداقل ممکن رساند. مقامات بانک مرکزی معتقدند: چنانچه این طرح به تصویب هم برسد، تا اجرای کامل حدود دو سال طول خواهد کشید.

اوایل امسال نیز برخی از نمایندگان مجلس ایده تغییر واحد پولی کشور را مطرح کرده بودند که همچون کشور ترکیه واحد پولی ایران نیز تغییر یابد، زیرا یکی از دلایل کاهش نرخ تورم در ترکیه کاهش قیمت تمام شده لیر ترکیه بوده است.

در نتیجه هم‌اکنون بررسی طرح حذف سه صفر از پول ملی کشور در دستور کاری بانک مرکزی قرار گرفته است. طرحی که در صورت اجرا شاید به عنوان تصمیم انقلابی دیگر از سوی دولت نهم در بخش اقتصادی تلقی گردد.

نظرات موافقان

موافقان این طرح، کاهش سرانه اسکناس، کاهش تورم، کاهش حجم اسکناس، سادگی در

افزایش اعتماد مردم به پول شده که این امر در نهایت نرخ تورم را کاهش خواهد داد.

این کار منجر به یک انقلاب اقتصادی در کشور خواهد شد. در حال حاضر صرفنظر از وسیله سنجش ارزش پول، مطلوبیت آن است که منجر به رواج استفاده از آن می‌شود.

بنابراین در یک جمع‌بندی می‌توان گفت موافقان این طرح به دلیل اینکه سرانه اسکناس در ایران زیاد است و به دلیل هزینه‌های زیاد چاپ اسکناس‌ها، و به دلیل اینکه معاملات به صورت راحت‌تری صورت پذیرد، خواهان اجرای این طرح هستند. تجربه کشور همسایه یعنی ترکیه در این زمینه را نیز به عنوان مهر تایید این طرح اعلام می‌کنند.

نظرات مخالفین

اما مخالفان این طرح نظرات متفاوتی دارند. برخی از آنها این طرح را چون شمشیر دولبه دانسته‌اند و اعلام کرده‌اند که اگر حذف سه صفر بدون کار کارشناسی انجام شود، نرخ تورم افزایش خواهد یافت؛ در واقع این اقدام، به نوعی شمشیر دو لبه شباهت دارد. برخی از نمایندگان مجلس هفتم نیز در همان زمان مطرح شدن حذف سه صفر با اعلام پخته نبودن طرح بیان کرده‌اند: ما برخی نمایندگان مجلس نیز پیشنهاد حذف سه صفر را مطرح کرده بودیم، اما با مطالعاتی که انجام شد، این طرح به جامع‌نگری نیاز دارد. اگر در طرح یاد شده جامع‌نگری وجود نداشته باشد، به خاطر آثار روانی تورم، منجر به افزایش تورم می‌شود.

اجرای این طرح نیازمند پختگی و بسترسازی است و چون بستر لازم برای آن وجود ندارد، لذا ما نیز از تاکید بر مطرح شدن آن اجتناب کردیم.

بنابراین ایجاد تورم حداقل به صورت کوتاه‌مدت مساله‌ای است که مخالفان این طرح به آن تاکید دارند. و خواهان این هستند که بستر مناسب برای حذف سه صفر از پول ملی باید فراهم گردد.

در زیر استدلال برخی مخالفان را می‌آوریم:

در صورتی که بسترسازی مناسبی برای تغییر واحد پولی انجام نشود، تبدیل واحد پولی مشکلات زیادی را برای اقتصاد کشور ایجاد و فضای روانی جامعه را متشنج خواهد کرد. با ایجاد تشنج و تنش در فضای روانی جامعه، نرخ کالاها به صورت موقتی افزایش خواهد یافت. از آن جا که تولید ملی، سرانه تولید داخلی و قدرت خرید مردم برای تهیه کالا وابسته به پول است، باید توجه بیشتری به توازن و تعادل آن در برابر ارزهای جهانی دلار و یورو کرد.

گروهی دیگر از مخالفان، این طرح را طرحی نمایشی دانسته‌اند. آنان اعتقاد دارند که سیاست‌های دولت باید متمرکز بر تورم‌زدایی باشد و حذف سه صفر نمی‌تواند موجب کاهش تورم شود.

زیرا سیاست کنترل و تک‌رقمی کردن تورم بر چنین کارهایی که صرفاً برای زدودن آثار دوران تورم انجام می‌شود، اولویت دارد. چرا که بدون تورم‌زدایی از اقتصاد،

صفرها دوباره ظاهر خواهند شد.

کاستن از تعداد صفرهای پول، فقط ضریب تبدیل کالا به واحد پول را ساده‌تر می‌کند. رشد بالای حجم پول ضمن بی‌ارزش کردن پول، باعث ایجاد مشکل در تبدیل پول به کالا می‌شود. واحد پول هرچه که باشد، اگر با شدت افزایش یابد، در تورم انعکاس پیدا می‌کند و در این مورد فرقی ندارد، پول را با چه واحدی مورد شمارش قرار دهیم. البته تغییر واحد پولی کشور از مساله مهم رشد حجم پول جدا است که باید به نحوی حل شود. کشورهای که اقدام به تغییر واحد پولی کشور خود کردند، قبل از آن اقدامات دیگری نظیر کنترل نرخ تورم و کاهش صفرهای پول خود کردند.

کارشناسان مخالف معتقدند کشوری نظیر ترکیه زمانی چنین کاری را انجام داد که با صفرهای زیادی بر روی اسکناس‌ها که تعداد آنها به ۶ و ۷ نیز رسیده بود، مواجه بود.

و معتقدند دولت به جای حذف صفرها بهتر است به چاپ اسکناس درشت اقدام کند که در این صورت آثار روانی تورمی منفی آن نیز کمتر می‌شود. در شرایطی که نقدینگی کشور چند صد برابر شده، در این شرایط نیاز به انتشار اسکناس درشت و چک بیشتر احساس می‌شود.

در نتیجه مخالفین این طرح، اعتقاد دارند با حذف ۳ صفر از پول ملی، چاپ اسکناس‌های جدید و از دور خارج کردن اسکناس‌های قدیمی، هزینه‌های زیادی دارد. همچنین این مساله به دلیل نبود نظارت کارآ بر بازارها، موجب ایجاد تورم می‌شود. یعنی اجرای این طرح نه تنها موجب کاهش تورم در ایران نمی‌شود که حتی تورم را حداقل در کوتاه مدت افزایش می‌دهد.

جمع‌بندی

با نگاهی اجمالی به این طرح و نظرات موافق و مخالف به این مساله می‌رسیم که طرح حذف ۳ صفر از پول ملی، به دلیل افزایش سرانه اسکناس پیشنهاد شده

است. سوالی که می‌شود از موافقان این طرح کرد این است که آیا سیاست دیگری که ارزان‌تر و موثرتر از این طرح برای نیل به هدف مذکور، باشد، وجود نداشته است؟ آیا نمی‌شود با هزینه‌هایی به مراتب کمتر به فعالیت‌هایی در حوزه پولی دست زد که سرانه اسکناس در ایران کاهش یابد؟

در این خصوص باید اذعان داشت که اولین و مهمترین و موثرترین فعالیت در این زمینه، کاستن از تورم است. یعنی هر چه از تورم کاسته شود، طبیعتاً سرانه اسکناس کاهش می‌یابد. بنابراین بهتر است که هزینه و فرصت دولت در جهت کاهش تورم مصرف شود نه طرح‌هایی از قبیل حذف صفر از پول ملی.

در ضمن در کنار سیاست‌های کاهش تورم می‌توان به افزایش و توسعه شبکه الکترونیکی بانکی کشور اقدام کرد. اینکه سرانه اسکناس در کشورهای پیشرفته بین ۱۰ الی ۱۲ است، صرفاً به خاطر کم بودن صفرهای پول ملی آنهاست؟ چرا که خدمات الکترونیکی بانکی در آن کشورها به میزانی توسعه یافته است که نیاز به حمل پول به شکل اسکناس در آن کشورها به مراتب کمتر احساس می‌شود. زیرا با خدمات الکترونیکی مانند کارت بدهکار (debit card) و کارت‌های اعتباری (credit card)، خریدهای اینترنتی و از این قبیل، استفاده از پول به صورت اسکناس بسیار کم شده است.

آیا بهتر نیست به جای حذف صفر از پول ملی که شاید به صورت موقت در کاهش سرانه اسکناس موفق باشد، طرح‌هایی اجرایی شود که اثرات بلندمدت و فواید جانبی فراوانی دارند. مانند گسترش خدمات الکترونیکی که علاوه بر کاهش سرانه اسکناس، موجب ایجاد شفافیت در خریدها و فروش‌ها می‌شود. در ضمن بعد از چندین سال می‌توان با ایجاد محدودیت برای داشتن اسکناس، به شفافیت زیادی در زمینه درآمدهای افراد رسید که در گرفتن مالیات می‌تواند بسیار موثر واقع شود.